

WYKORZYSTANIE METODY SMAKOŁYKOWEJ

podczas nauki tropienia śladów ludzkich

Fot. 1. Owczarek niemiecki. Zdj. D. Ratajczak.

mł. asp. Tomasz Golubski

Zakład Kynologii Policyjnej CSP

W artykule opisano wykorzystanie metody smakołykowej w procesie szkolenia psów służbowych kategorii patrolowo-tropiącej w zakresie pracy węchowej. Autor przedstawił kolejne etapy nauki tropienia śladów ludzkich przez psa z wykorzystaniem tej metody, precyzyjnie wskazując kolejność poszczególnych czynności oraz właściwy sposób przygotowania śladu. Podkreślił też ogromną rolę powtarzania ćwiczeń w tropieniu i zaznaczaniu śladów.

PREDYSPOZYCJE WĘCHOWE PSÓW

Węch jest najważniejszym wśród psich zmysłów. To właśnie dzięki zapachom pies jest w stanie poznawać świat i nawiązywać interakcje z innymi przedstawicielami swojego gatunku. Zakłada się, że przeciętny człowiek ma około 5–6 milionów komórek węchowych. Pies, w zależności od rasy i wielkości, może mieć ich ponad sto milionów, a w konkretnych przypadkach, jak chociażby owczarka niemieckiego, którego umiejętności wykorzystują między innymi służby mundurowe, ponad dwieście milionów. Węch jest najlepiej rozwiniętym psim zmysłem, a przez to również najważniejszym. Dominującą częścią mózgu psa jest właśnie ta odpowiadająca za interpretację dochodzących do niego zapachów. Za przyswajanie większej ilości cząstek zapachowych odpowiadają tutaj liczne szczeliny i bruzdy, tworzące unikalny odcisk psiego nosa. Natomiast dzięki gruczołom śluzowym, które produkują wydzielinę chłodzącą nos psa, rozpuszczane są związki chemiczne poszczególnych aromatów, dzięki czemu łatwiej jest wyłapać pojedyncze wonie. Dzięki tak dużej ilości receptorów, psi węch jest znacznie bardziej rozwiniętym zmysłem niż ludzki. Warto

podkreślić, że psy posiadają świetną pamięć węchową. Oznacza to, że za sprawą zapachu rozpoznają one miejsca, ludzi oraz przedmioty, nawet po bardzo długim czasie. Jak wcześniej wspomniano, to właśnie w ten sposób zwierzęta zaznajamiają się z otaczającym ich światem, dlatego zapamiętywanie konkretnych woni jest ważną umiejętnością, którą posiadają już szczenięta. Węch daje psom możliwość odróżnienia praktycznie każdego zapachu, a także rozłożenia bardziej złożonego na czynniki pierwsze. Szacuje się, że psy mogą zapamiętać około 600 tys. zapachów, które potrafią powiązać z daną osobą, sytuacją czy miejscem¹.

W Zakładzie Kynologii Policyjnej w Sułkowicach prowadzone są kursy specjalistyczne dla przewodników psów służbowych wykorzystujące te naturalne węchowe predyspozycje zwierząt. Są to:

- kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowo-tropiących,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów do wyszukiwania zapachów materiałów wybuchowych oraz broni palnej i amunicji,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów do wyszukiwania zapachów narkotyków,

- kurs specjalistyczny dla przewodników psów do wyszukiwania zapachu włosów ludzkich na łądzie,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów do badań osmologicznych,
- kurs specjalistyczny dla przewodników psów tropiących osoby według założeń mantrailingu.

NAUKA TROPIENIA ŚLADÓW LUDZKICH

Tropienie to szukanie i podążanie przez psy tropami zwierząt². Węszenie jest dla psa naturalnym zachowaniem, do którego nie powinno się go zmuszać. Można jedynie obserwować to zachowanie i w przypadku śladów, których przebieg jest nam znany, możemy mieć pewność, że pies tropi. Natomiast gdy nie znamy przebiegu ścieżki śladu, możemy tylko przypuszczać, że pies tropi³.

Tropienie śladów ludzkich należy rozumieć jako czynność przewodnika z psem służbowym, który „używając” psa do tropienia śladów ludzkich, doprowadza do ujęcia sprawcy czynu zabronionego, odzyskania przedmiotów pochodzących z tego czynu oraz zabezpieczenia dowodów umożliwiających późniejsze ujęcie sprawcy czynu⁴.

Do nauki tropienia śladów ludzkich pies potrzebuje odpowiedniej motywacji, którą jest konkretny bodziec do osiągnięcia zamierzonego celu. Z uwagi na to, że podstawową potrzebą psa jest potrzeba jedzenia, będzie ono właśnie motywacją do śledzenia zapachów. Jest to tzw. metoda smakołykowa. Polega na powiązaniu czegoś, na czym psu zależy (pokarmu), z czymś do czego podchodzi obojętnie (zapachu ludzkiego). Dążymy do powstania związku między pokarmem a zapachem⁵. Taką motywację z powodzeniem możemy zastosować u niemalże wszystkich psów niezależnie od ich wieku. W przypadku psów będących na szkoleniach w Zakładzie Kynologii Policijnej pożywieniem, czyli zarazem i motywacją, będzie sucha karma w postaci granulki. Innymi metodami i technikami motywującymi do węszenia śladów ludzkich są również:

- a) metoda węszenia za ukrytym przedmiotem aportowym należącym do osoby obcej;
- b) metoda węszenia za przedmiotem wleczonym przez układającego ślad;
- c) metoda węszenia za ukrytą osobą obcą;
- d) wykorzystanie pilnowania przez psa ulubionego przedmiotu – „podrywka”.

METODA SMAKOŁYKOWA W NAUCE TROPIENIA ŚLADÓW LUDZKICH

Podczas realizowania kursów patrolowo-tropiących i tropiących, w początkowym okresie szkolenia metodą wykorzystywaną w nauce tropienia jest **metoda kwadratów**. Polega ona na utworzeniu tzw. kwadratu zapachowego, do którego będzie wykorzystywany odpowiedni teren, porośnięty niewysoką trawą i usytuowany w miejscu z ograniczonym dostępem innych zwierząt, które mogą pozostawiać swój zapach stanowiący dla psa bodziec rozpraszający. Następnym bardzo ważnym elementem w tworzeniu kwadratu zapachowego jest obecność po-

mocnika. Pomocnik w wybranym miejscu wyznacza granice kwadratu o wymiarach około 3 x 3 m, wbijając w każdy jego róg po jednym znaczniku. Tak wyznaczone granice kwadratu pomagają przewodnikowi kontrolować pracę psa w kwadracie. Kolejnym etapem jest udeptanie przez pomocnika powierzchni kwadratu. Czynność ta ma na celu pozostawienie zapachu osoby układającej. Jednocześnie, w około 30-centymetrowych odstępach pomocnik rozkłada granulki karmy. W początkowym etapie szkolenia czas pomiędzy wyznaczeniem kwadratu a rozpoczęciem pracy psa jest w miarę możliwości skrócony do minimum. Później, wraz z wyszkoleniem psa, czas ten można wydłużać. Po przygotowaniu powyższego kwadratu przewodnik przyprowadza psa na smyczy. Następnie, po wykonaniu niezbędnych czynności przygotowujących psa do tropienia, tj. ubranie go w szelki i wydaniu odpowiednich komend, podprowadza go z tzw. wiatrem pod jeden z rogów kwadratu. Przy pomocy karmy w granulkach wprowadza psa w wyznaczony teren kwadratu i wydaje komendę „wączaj ślad”. Gdy pies obniża nos, przewodnik upuszcza z ręki granulki suchej karmy. Pies zachęcony znalezieniem wyrzuconej granulki zaczyna węszyc i szukać następnych granulki⁶. W czasie tropienia przewodnik trzyma psa na smyczy lub linie o długości około 2–3 m, tak by czworonóg mógł spokojnie i swobodnie tropić. Przewodnik podczas tropienia dyskretnie uzupełnia wyjedzone przez psa granulki nowymi. Czas takiego ćwiczenia nie powinien trwać zbyt długo, około 6 minut. Jeżeli przewodnik zauważy, że pies pracuje wolniej lub spada jego motywacja, wyprowadza psa z kwadratu. W tym celu przewodnik bierze do ręki kilka granulki karmy, przywołuje psa i wyprowadza go z kwadratu. Takie ćwiczenia powinny być wykonywane systematycznie i po osiągnięciu zamierzonego celu można przystąpić do kolejnych etapów szkolenia.

Po kwadracie zapachowym przechodzimy do nauki tropienia śladów ludzkich w **trójkacie zapachowym**. Procedura przygotowania trójkąta zapachowego wygląda podobnie jak przygotowanie kwadratu zapachowego. Pomocnik wyznacza teren, wbijając chorągiewki w rogach trójkąta równoramiennego, którego boki powinny mieć około 3 m, udeptuje trawę na jego powierzchni i pozostawia granulki karmy w około 30-centymetrowych odstępach. Przewodnik podchodzi z psem („z wiatrem”) do rogu trójkąta, koncentruje uwagę zwierzęcia na sobie, np. poprzez nagrodzenie go granulką karmy, następnie będąc blisko chorągiewki, wypuszcza z dłoni smakołyk i wydaje komendę „wączaj ślad”. Praca z psem oraz wyprowadzenie go z trójkąta zapachowego wygląda tak samo jak wyprowadzenie z kwadratu. Gdy dojdziemy do momentu, w którym pies spokojnie i z dużą motywacją pracuje na trójkacie, dla podtrzymania jego umiejętności należy układać na przemian kwadrat zapachowy z trójkątem. Kolejnym etapem nauki tropienia jest **trójkąt zapachowy z odejściem**, tzn. kończy się wyjściem usytuowanym przy jednym z rogów trójkąta. Pomocnik układa trójkąt zapachowy w ten sam sposób co wcześniej, ale na końcu wraz z kierunkiem wiatru udeptuje stopą przy stopie odcinek ok. 30 m, gdzie tak samo jak w trójkacie regularnie zostawia smakołyki⁷. Na końcu wyznaczonego odcinka pomoc-

METODA SMAKOŁYKOWA W TRESURZE PSÓW SŁUŻBOWYCH

nik zostawia małą garść karmy i odskakuje, aby zakończyć ślad zapachowy. Ilość pozostawionej na końcu odcinka karmy nie powinna być zbyt duża, ponieważ mogłaby wydawać zbyt mocny zapach, co zakłóciłoby pracę psa. W przypadku pracy na trójkącie z odejściem przewodnik nie uzupełnia wyjedzonej przez psa karmy, co powinno spowodować, że pies będzie wyjadać karmę z prostego odcinka i wyjdzie z trójkąta. W czasie ćwiczenia w trójkącie zapachowym z prostą (odejściem), zaczynamy stopniowo ją wydłużać, a następnie delikatnie zmieniać jej kształt, aby pies nie uczył się ciągłego parcia do przodu, tylko węszył i wyjadał smakołyki⁸.

Kolejnym etapem nauki tropienia śladów ludzkich jest odejście od karmy oraz wydłużenie wieku śladu. Początkowo w trójkącie oraz na pięciu pierwszych krokach prostej nadal pozostawiamy regularnie granulki karmy, następnie w dalszej części śladu pozostawiamy ją co 1–5 kroków. Robimy to nieregularnie z uwagi na to, aby pies nie zaczął pracować w schemacie, który może obniżyć u niego motywację oraz go rozpraszać. W momencie gdy pies coraz lepiej zaczyna radzić sobie z brakiem karmy na prostym odcinku, zaczynamy zmniejszać jej ilość również w trójkącie zapachowym. Należy jednak pamiętać, by przez około 15 takich treningów zarówno w trójkącie, jak i na jego wyjściu pozostawić kilka granulek karmy.

PRZEDMIOTY ZAPACHOWE W NAUCE TROPIENIA

Celem szkolenia jest, aby pies tropił ślady ludzkie bez rozkładania karmy. Posłużą nam do tego przedmioty zapachowe. W pierwszej kolejności będą to przedmioty pozostawione przez pomocnika, natomiast podczas prawdziwego tropienia na miejscu zdarzenia będą to przedmioty pozostawione przez sprawcę, np. rzeczy pochodzące z przestępstwa. Podczas szkolenia pies uczony jest zaznaczania tych przedmiotów. Naukę zaznaczania przedmiotów rozpoczynamy poza treningiem z tropienia. Polega ona na tym, że w przedmiotach umieszczamy granulki karmy i podajemy psu do zawęszania. Następnie wydajemy komendę dotyczącą pozycji, w której chcemy, aby pies zaznaczał przedmiot (optymalna komenda „Wąchaj”) i kładziemy przedmiot w odległości około 20 cm od nosa psa⁹. Nie pozwalamy mu wyjadać karmy z wnętrza przedmiotu. Dopiero kiedy wysypimy mu ją pomiędzy przednie łapy, może ją zjeść. Pilnujemy, aby pies nie zmieniał swojej pozycji. W ten sposób zapoznajemy psa z przedmiotami pozostawianymi na ścieżce śladu, aby nie miał wątpliwości, w jaki sposób ma zaznaczać znalezione przedmioty.

Po opanowaniu zaznaczania przedmiotów pies wykorzystuje je na śladzie. Pomocnik układa ślad, tj. trójkąt o ramionach długości ok. 1 m i prostą około 100 m z nieregularnie pozostawionymi granulkami karmy. Pierwszy przedmiot umieszcza około 30 m od wyjścia z trójkąta. Na odcinku pięciu stóp przed przedmiotem nie kładzie karmy. Umieszcza ją dopiero w środku ułożonego przedmiotu. Następnie idzie 70 m, ponownie nieregularnie pozostawiając karmę, a na

końcu śladu pozostawia przedmiot z granulkami karmy¹⁰. Po wyjściu z trójkąta i dojściu do przedmiotu, pies powinien samoczynnie zaznaczyć ten przedmiot, w wyuczony sposób, po czym wysypujemy z przedmiotu granulki karmy pomiędzy przednie łapy psa. Po tym jak pies zje karmę, przewodnik wydaje mu komendę „Wąchaj ślad” i pies zaczyna dalsze tropienie. Po dojściu do przedmiotu na końcu śladu postępujemy analogicznie do wcześniejszej sytuacji. Następnym krokiem jest usuwanie karmy z przedmiotów zapachowych. Gdy podczas tropienia pies zaznaczy przedmiot, przewodnik daje mu kilka granulek karmy, wysypując ją między łapy. Z czasem zwiększamy długość śladu oraz zmniejszamy ilość granulek karmy i w ten sposób dochodzimy do sytuacji, gdy układamy ślad bez pozostawiania karmy. Pies idzie po śladzie i dochodzi do przedmiotu, zaznacza go, a przewodnik wysypuje mu kilka granulek karmy. Po ponownym wydaniu komendy „Wąchaj ślad” pies podejmuje tropienie. Przy każdym przedmiocie postępujemy podobnie jak przy pierwszym¹¹. Taka systematyczna praca z psem z biegiem czasu doprowadzi do sytuacji, że będzie on wykonywał swoją pracę z pełną koncentracją, spokojem i wysoką motywacją.

Nauka tropienia to proces skomplikowany i długofalowy, rozłożony na wiele miesięcy realizowanego kursu. Zakłada ona wykonanie setek powtórzeń przez człowieka i psa w celu osiągnięcia powtarzalności w podejmowaniu śladów zapachowych w zmiennych warunkach środowiskowych. Takie działanie ma zapewnić jak najlepsze wykorzystanie możliwości węchowych psa podczas obsługi zdarzeń terenowych.

¹ Klinika Małych Zwierząt Wąsiatycz, *Psi węch – jak działa i dlaczego jest taki wyczulony?*, <https://www.klinwet.pl/2020-11-12/psi-wech-jak-dziala-i-dlaczego-jest-taki-wyczulony> [dostęp: 17.11.2022 r.].

² Wikipedia, *Tropienie*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Tropienie> [dostęp: 17.11.2022 r.].

³ P. Kreczmański, P. Pińczuk, *Tresura psów służbowych. Szkolenie psów tropiących*, „Materiały Dydaktyczne” nr 112, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2014, s. 9.

⁴ Tamże, s. 9.

⁵ Tamże, s. 10.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 12.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże, s. 14.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 15.

Summary

The use of dog treats during the training in human scent tracking

The article describes the use of treat training method in the process of service dog training in patrol-tracking category in terms of olfactory work. There have been presented the subsequent learning stages of human scent tracking using the above-mentioned technique.

Thumaczenie: Katarzyna Olbryś